

32001L0084

13.10.2001

URADNI LIST EVROPSKIH SKUPNOSTI

L 272/32

DIREKTIVA 2001/84/ES EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA
z dne 27. septembra 2001
o sledni pravici v korist avtorja izvirnega umetniškega dela

EVROPSKI PARLAMENT IN SVET EVROPSKE UNIJE STA

ob upoštevanju Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, zlasti člena 95 Pogodbe,

ob upoštevanju predloga Komisije ⁽¹⁾,

ob upoštevanju mnenja Ekonomsko-socialnega odbora ⁽²⁾,

v skladu s postopkom, določenim v členu 251 Pogodbe ⁽³⁾, in v luči skupnega besedila, ki ga je odobril Spravni odbor dne 6. junija 2001,

ob upoštevanju naslednjega:

- (1) Na področju avtorskih pravic je sledna pravica neprenosljiva in neodtujljiva pravica avtorja izvirnega umetniškega grafičnega ali likovnega dela, ki jo uživa v zvezi z ekonomskim interesom za nadaljnje odsvojitve zadevnega dela.
- (2) Sledna pravica je premoženjska pravica, ki avtorju/umetniku omogoča, da prejme nadomestilo za nadaljnje odsvojitve dela. Predmet sledne pravice je fizično delo, namreč nosilec, v katerem je utelešeno varovano delo.
- (3) Namen sledne pravice je zagotoviti, da imajo avtorji grafičnih in likovnih umetniških del korist od ekonomske uspešnosti svojih izvirnih umetniških del. Pripomore k ponovni vzpostavitvi ravnotežja med ekonomskim položajem avtorjev grafičnih in likovnih del in drugih ustvarjalcev, ki imajo korist od nadaljnega izkoriščanja svojih del.
- (4) Sledna pravica je sestavni del avtorske pravice in je bistvena prednostna pravica avtorjev. Vzpostavitev takšne pravice v vseh državah članicah ustreza potrebi po tem, da ustvarjalcem priskrbimo ustrezno in standardno raven varstva.
- (5) Po členu 151(4) Pogodbe naj Skupnost pri svojem ravnanju po drugih določbah Pogodbe upošteva kulturne vidike.
- (6) Bernska konvencija za varstvo književnih in umetniških del določa, da je sledna pravica na voljo le, če tako

dovoljuje pravni red države, kateri pripada avtor. Pravica je torej izbirna in pogojena z vzajemnostjo. Iz sodne prakse Sodišča Evropskih skupnosti o uporabi načela nediskriminacije, zapisanega v členu 12 Pogodbe, kot se kaže v sodbi z dne 20. oktobra 1993 pri združenih primerih C-92/92 in C-326/92 Phil Collins in drugi ⁽⁴⁾, izhaja, da se na domače določbe, ki vsebujejo klavzule o vzajemnosti, ne da zanesti zato, da bi se državljanom drugih držav članic odrekle pravice, priznane nacionalnim avtorjem. Uporaba takšne klavzule v kontekstu Skupnosti nasprotuje načelu enake obravnave, ki izhaja iz prepovedi kakršne koli diskriminacije na podlagi nacionalnosti.

- (7) Zaradi procesa internacionalizacije trga Skupnosti za moderno in sodobno umetnost, ki ga zdaj še pospešujejo učinki nove ekonomije, v kontekstu pravne ureditve, v katerem le redke države izven EU priznavajo sledno pravico, mora Evropska skupnost v zunanji sferi začeti pogajanja s ciljem, da člen 14b Bernske konvencije postane obvezen.
- (8) Zaradi dejstva, da tak mednarodni trg obstaja, in zaradi odsotnosti sledne pravice v več državah članicah in trenutne neskladnosti nacionalnih sistemov, ki to pravico priznavajo, je bistvenega pomena določiti prehodne določbe tako glede začetka veljavnosti kot glede vsebinskega urejanja pravice, ki bodo ohranile konkurenčnost evropskega trga.
- (9) Sledna pravica je trenutno predvidena v domači zakonodaji večine držav članic. Takšni zakoni, kjer obstajajo, imajo nekatere razlike, še posebej glede del, ki jih zajema, upravičencev do nadomestil, uporabljene stopnje, transakcij, za katere velja plačevanje nadomestila, in osnove, na kateri so te izračunane. Uporaba oziroma neuporaba takšne pravice pomembno vpliva na konkurenčno okolje znotraj notranjega trga, kajti obstoj oziroma neobstoj obveznosti plačila na podlagi sledne pravice je element, ki ga mora upoštevati vsak posameznik, ki želi prodati umetniško delo. Ta pravica je torej dejavnik, ki pripomore k izkrivljanju konkurence, pa tudi k preusmeritvi trgovanja znotraj Skupnosti.
- (10) Takšne neskladnosti glede obstoja sledne pravice in njene uporabe s strani držav članic neposredno vplivajo na pravilno delovanje notranjega trga z umetninami, kot ga ureja člen 14 Pogodbe. V takšni situaciji je člen 95 Pogodbe ustrezna pravna podlaga.

⁽¹⁾ UL C 178, 21.6.1996, str. 16 in UL C 125, 23.4.1998, str. 8.

⁽²⁾ UL C 75, 10.3.1997, str. 17.

⁽³⁾ Mnenje Evropskega parlamenta z dne 9. aprila 1997 (UL C 132, 28.4.1997, str. 88), potrjeno 27. oktobra 1999, Skupno stališče Sveta z dne 19. junija 2000 (UL C 300, 20.10.2000, str. 1) in Sklep Evropskega parlamenta z dne 13. decembra 2000 (UL C 232, 17.8.2001, str. 173). Sklep Evropskega parlamenta z dne 3. julija 2001 in Sklep Sveta z dne 19. julija 2001.

⁽⁴⁾ [1993] PSES I-5145.

- (11) Cilji Skupnosti, kot so podani v Pogodbi, zajemajo polaganje temeljev vse tesnejše zveze med narodi Evrope, spodbujanje tesnejših odnosov med državami članicami, ki pripadajo Skupnosti, in zagotavljanje njihovega gospodarskega in socialnega napredka s skupnim delovanjem za odstranitev pregrad, ki razdvajajo Evropo. Zato Pogodba predvideva ustanovitev notranjega trga, ki predstavlja odstranitev ovir pri prostem pretoku blaga, prostem pretoku storitev in pravici do ustanavljanja, ter uvedbo sistema, ki zagotavlja, da konkurenca na skupnem trgu ni izkrivljena. Uskladitev zakonov držav članic glede sledne pravice pripomore k doseganju teh ciljev.
- (12) Šesta Direktiva Sveta (77/388/EGS) z dne 17. maja 1977 o usklajevanju zakonov držav članic v zvezi s prometnim davkom – skupnem sistemu davka na dodano vrednost: enotna osnova odmere ⁽¹⁾ postopoma uvaja sistem obdavčenja Skupnosti, ki se med drugim nanaša na umetnine. Ukrepi, omejeni na davčno področje, ne zadostujejo za zagotovitev usklajenega delovanja trga umetnin. Tega cilja se ne da doseči brez usklajevanja na področju sledne pravice.
- (13) Obstoječe razlike med zakoni je treba odstraniti, kadar izkrivljajo delovanje notranjega trga, pojav katerih koli novih razlik te vrste pa je treba preprečiti. Razlik, ki po pričakovanjih ne morejo vplivati na delovanje notranjega trga, ni treba odstraniti oziroma preprečiti.
- (14) Predpogoj za pravilno delovanje notranjega trga je obstoj neizkrivljenih pogojev konkurence. Obstoj razlik med nacionalnimi določbami glede sledne pravice izkrivlja konkurenco in preusmerja trgovanje znotraj Skupnosti ter vodi k neenaki obravnavi umetnikov glede na to, kje se prodajo njihova dela. Obravnavano vprašanje ima torej transnacionalne vidike, ki jih ukrepi držav članic ne morejo zadovoljivo urejati. Odsotnost delovanja Skupnosti bi nasprotovalo zahtevi Pogodbe po odpravi izkrivljanja konkurence in neenakega obravnavanja.
- (15) Glede na obseg razhajanj med nacionalnimi določbami je treba torej nujno sprejeti usklajevalne ukrepe za urejanje neskladnosti med zakoni držav članic na področjih, kjer lahko takšne neskladnosti povzročijo ali ohranjajo izkrivljene pogoje konkurence. Ni pa nujno uskladiti vsake določbe zakonov držav članic o sledni pravici, za to, da ohranimo kar največ prostora za nacionalno odločanje, pa je dovolj omejiti izvajanje usklajevanja na tiste domače določbe, ki najbolj neposredno vplivajo na delovanje notranjega trga.
- (16) Ta direktiva torej v celoti ustreza načelom subsidiarnosti in sorazmernosti, ki so zapisana v členu 5 Pogodbe.
- (17) Po Direktivi Sveta št. 93/98/EGS z dne 29. oktobra 1993, ki usklajuje trajanje varstva avtorske pravice in določenih sorodnih pravic ⁽²⁾, avtorska pravica preneha 70 let po avtorjevi smrti. Enako trajanje naj se določi za sledno pravico. Iz tega izhaja, da se lahko s sledno pravico varovana le izvirna dela moderne in sodobne umetnosti. Da pa bi pravnim sistemom držav članic, ki v času sprejema te direktive ne uporabljajo sledne pravice v korist umetnikov, omogočili vgraditev te pravice v svoje pravne sisteme, sploh pa omogočili gospodarskim subjektom v teh državah članicah postopno prilagajanje tej pravici ob ohranjanju svoje sposobnosti ekonomskega preživetja, naj se zadevnim državam članicam omogoči omejeno prehodno obdobje, v katerem se lahko odločijo, da ne bodo uporabile sledne pravice v korist pravnih naslednikov po umetnikovi smrti.
- (18) Obseg sledne pravice naj se razširi na vsa dejanja nadaljnje odsvojitve, z izjemo dejanj, ki se izvedejo neposredno med osebami, ki delujejo kot zasebniki brez sodelovanja strokovnjakov s trga umetnin. Ta pravica naj se ne razširi na dejanja nadaljnje odsvojitve s strani oseb, ki delujejo kot zasebniki, muzejem, ki ne ustvarjajo dobička in so odprti za javnost. Glede na posebni položaj umetniških galerij, ki dela odsvojijo neposredno od avtorja, je treba državam članicam omogočiti možnost, da iz sledne pravice izvzamejo tista dejanja nadaljnje odsvojitve teh del, ki se zgodijo v roku treh let od odsvojitve. Interesi umetnikov se morajo upoštevati z omejevanjem te izjeme na takšna dejanja nadaljnje odsvojitve, kjer prodajna cena ni večja od 10 000 EUR.
- (19) Pojasniti je treba, da usklajevanje po tej direktivi ne velja za izvirne rokopise pisateljev in skladateljev.
- (20) Določiti je treba učinkovita pravila, ki temeljijo na že pridobljenih izkušnjah s sledno pravico na nacionalni ravni. Primerno je izračunati nadomestilo kot odstotek prodajne cene in ne kot odstotek porasta v vrednosti del, katerih prvotna vrednost je narasla.
- (21) Kategorije umetniških del, za katere velja sledna pravica, je treba uskladiti.

⁽¹⁾ UL L 145, 13.6.1977, str. 1. Direktiva, kakor je bila nazadnje spremenjena z Direktivo 1999/85/ES (UL L 277, 28.10.1999, str. 34.)

⁽²⁾ UL L 290, 24.11.1993, str. 9.

- (22) Neuporaba nadomestil pod spodnjo mejo lahko pripomore k temu, da ne pride do nesorazmerno visokih stroškov zbiranja in upravljanja v primerjavi z dobičkom umetnika. Vendar pa je treba državam članicam v skladu z načelom subsidiarnosti omogočiti, da določijo nacionalno spodnjo mejo, ki je nižja od meje Skupnosti, in s tem spodbujajo interese novih umetnikov. Ob majhnih zneskih, ki se tukaj pojavljajo, ni verjetno, da bo ta izjema pomembno vplivala na pravilno delovanje notranjega trga.
- (23) Stopnje, ki jih določajo različne države članice pri uporabi sledne pravice, se trenutno precej razlikujejo. Učinkovito delovanje notranjega trga z deli moderne in sodobne umetnosti zahteva določitev enotnih stopenj v kar najširšem obsegu.
- (24) Zaželeno je, da se z namenom usklajevanja različnih interesov pri trgu z izvirnimi umetniškimi deli vzpostavi sistem, sestavljen iz padajoče lestvice stopenj za posamezne cenovne razrede. Pomembno je zmanjšati tveganje preusmeritve trgovanja in izogibanja pravil Skupnosti o sledni pravici.
- (25) Oseba, ki izplačuje nadomestilo, naj bo načeloma prodajalec. Državam članicam naj se da možnost, da poskrbijo za izjeme pri tem načelu glede odgovornosti za plačilo. Prodajalec je oseba ali podjetje, v imenu katerega se sklene prodaja.
- (26) Treba je poskrbeti za možnost občasnega prilagajanja spodnje meje in stopenj. Zato je primerno Komisiji zaupati nalogo sestavljanja rednih poročil o dejanski uporabi sledne pravice v državah članicah in o vplivu na trg z umetninami v Skupnosti ter, kjer je to primerno, dajanja predlogov v zvezi s spremembo te Direktive.
- (27) Treba je podrobno opredeliti osebe, upravičene do nadomestil, z ustreznim upoštevanjem načela subsidiarnosti. S to direktivo ni primerno ukrepati v zvezi s pravom o dedovanju držav članic. Vendar pa je treba pravnim naslednikom avtorja omogočiti, da imajo polno korist od sledne pravice po njegovi smrti vsaj po preteku zgoraj omenjenega prehodnega obdobja.
- (28) Države članice so zadolžene za urejanje izvajanja sledne pravice, še posebej glede načina upravljanja z njo. V tem pogledu je ena od možnosti upravljanje preko kolektivnih organizacij. Države članice naj zagotovijo, da kolektivne organizacije delujejo pregledno in učinkovito. Države

članice morajo zagotoviti tudi, da se zneski, namenjeni avtorjem, ki so državljani drugih držav članic, dejansko zberejo in razdelijo. Ta direktiva ne vpliva na pravno ureditev zbiranja in razdeljevanja v državah članicah.

- (29) Uživanje sledne pravice naj bo omejeno na državljane Skupnosti, pa tudi na tuje avtorje, katerih države priznavajo takšno varstvo avtorjem, ki so državljani držav članic. Država članica naj ima možnost za razširitev uživanja te pravice na tuje avtorje, ki prebivajo v tej državi članici.
- (30) Treba je uvesti primerne postopke za spremljanje odsvojitve, da se dejansko zagotovi učinkovita uporaba sledne pravice v državah članicah. To vključuje tudi pravico avtorja ali njegovega pooblaščenega zastopnika, da pridobi kakršne koli nujno potrebne informacije od pravne ali fizične osebe, ki je dolžna plačati nadomestila. Države članice, ki predvidijo kolektivno urejanje sledne pravice, lahko poskrbijo tudi za to, da naj bodo organi, zadolženi za to kolektivno urejanje, edini upravičeni za pridobivanje informacij,

SPREJELA NASLEDNJO DIREKTIVO:

POGLAVJE I

PODROČJE UPORABE

Člen 1

Predmet sledne pravice

1. Države članice v korist avtorja izvirnega dela predvidijo, da se sledna pravica opredeli kot neodtujljiva pravica, ki se ji ne da odpovedati niti vnaprej, do nadomestila, ki temelji na prodajni ceni ob vsaki nadaljnji odsvojitvi dela, ki sledi prvi odsvojitvi dela s strani avtorja.

2. Pravica iz odstavka 1 se uporablja za vsa dejanja nadaljnje odsvojitve, kjer kot prodajalci, kupci ali posredniki nastopajo strokovnjaki s trga umetnin, na primer organizatorji dražb, umetnostne galerije in sploh kakršni koli trgovci z umetniškimi deli.

3. Države članice lahko predvidijo, da se pravica iz odstavka 1 ne uporablja za dejanja nadaljnje odsvojitve, pri katerih je prodajalec delo pridobil neposredno od avtorja manj kot tri leta pred zadevno nadaljnjo odsvojitvijo in pri katerem cena za nadaljnjo odsvojitve ni večja od 10 000 EUR.

4. Nadomestilo plača odsvojitelj. Države članice lahko predvidijo, da mora ena od fizičnih ali pravnih oseb iz odstavka 2, ki pa ni odsvojitelj, plačati nadomestilo sama oziroma skupaj z odsvojiteljem.

Člen 2

Umetniška dela pod sledno pravico

1. Za namene te direktive „izvirno umetniško delo“ pomeni dela grafične ali likovne umetnosti, na primer slike, kolaže, risbe, gravure, tiske, litografije, kipe, tapiserije, keramiko, steklo in fotografije, pod pogojem, da jih je izdelal sam umetnik oziroma gre za kopije, ki se obravnavajo kot izvirna umetniška dela.

2. Kopije umetniških del, ki jih zajema ta direktiva in ki so bile izdelane v omejenem številu s strani samega umetnika ali pod njegovim vodstvom, se štejejo za izvirna umetniška dela za namene te direktive. Takšne kopije so praviloma oštevilčene, podpisane ali kako drugače ustrezno avtorizirane s strani umetnika.

POGLAVJE II

POSEBNE DOLOČBE

Člen 3

Spodnja meja

1. Države članice določijo minimalno prodajno ceno, nad katero so odsvojitve po členu 1 zajete s sledno pravico.

2. Ta minimalna prodajna cena ne sme pod nobenim pogojem preseči 3 000 EUR.

Člen 4

Stopnje

1. Nadomestilo iz člena 1 se določi po naslednjih stopnjah:

- (a) 4 % za delež prodajne cene do 50 000 EUR;
- (b) 3 % za delež prodajne cene od 50 000,01 EUR do 200 000 EUR;
- (c) 1 % za delež prodajne cene od 200 000,01 EUR do 350 000 EUR;
- (d) 0,5 % za delež prodajne cene od 350 000,01 EUR do 500 000 EUR;
- (e) 0,25 % za delež prodajne cene nad 500 000 EUR.

Skupni znesek nadomestila pa ne sme preseči 12 500 EUR.

2. Z odstopanjem od odstavka 1 lahko države članice uporabijo stopnjo 5 % za delež prodajne cene iz odstavka 1(a).

3. Če je določena minimalna prodajna cena nižja od 3 000 EUR, država članica določi tudi stopnjo, ki se uporablja za delež prodajne cene do 3 000 EUR; ta stopnja ne sme biti nižja kot 4 %.

Člen 5

Osnova za izračun

Kot prodajne cene iz člena 3 in 4 veljajo neto prodajne cene brez davka.

Člen 6

Upravičenci do nadomestil

1. Nadomestilo iz člena 1 se izplača avtorju dela in s pridržkom iz člena 8(2) po njegovi smrti njegovim pravnim naslednikom.

2. Države članice lahko poskrbijo za obvezno ali neobvezno kolektivno upravljanje z nadomestilom iz člena 1.

Člen 7

Državljeni tretjih držav, upravičeni do nadomestil

1. Države članice predvidijo, da avtorji, ki so državljani tretjih držav in v skladu s členom 8(3) njihovi pravni nasledniki, uživajo sledno pravico v skladu s to direktivo in pravnim redom zadevne države članice le v primeru, da pravni red države, katere državljan je avtor oziroma njegov pravni naslednik, priznava varstvo sledne pravice v tej državi za avtorje iz držav članic in njihove pravne naslednike.

2. Na osnovi informacij, ki jih predložijo države članice, Komisija čimprej objavi okvirni seznam tretjih držav, ki izpolnjujejo pogoje iz odstavka 1. Ta seznam se redno ažurira.

3. Vsaka država članica lahko avtorje, ki niso državljani te države članice, ki pa imajo v tej državi članici stalno prebivališče, obravnava na enak način kot lastne državljane v namen varstva sledne pravice.

Člen 8

Trajanje varstva sledne pravice

1. Trajanje varstva sledne pravice ustreza roku, določenemu v členu 1 Direktive 93/98/EGS.

2. Z odstopanjem od odstavka 1 se od držav članic, ki ne uporabijo sledne pravice do (datum začetka veljavnosti iz člena 13), za obdobje najpozneje do 1. januarja 2010 ne zahteva uporaba sledne pravice v korist pravnih naslednikov umetnika po njegovi smrti.

3. Država članica, ki uporabi odstavek 2, ima lahko na voljo še dve leti, če je to potrebno za to, da se omogoči gospodarskim subjektom v tej državi članici, da se postopoma prilagodijo sistemu sledne pravice, medtem ko ohranijo svojo sposobnost ekonomskega preživetja, preden se od nje zahteva uporaba sledne pravice v korist pravnih naslednikov umetnika po njegovi smrti. Vsaj 12 mesecev pred koncem obdobja iz odstavka 2 zadevna država članica obvesti Komisijo in poda razloge, tako da Komisija lahko po ustreznem posvetovanju poda mnenje v treh mesecih po prejemu takšne informacije. Če država članica ne upošteva mnenja Komisije, uradno obvesti Komisijo v roku enega meseca in utemelji svojo odločitev. Uradno obvestilo in utemeljitev države članice in mnenje Komisije so objavljeni v *Uradnem listu Evropskih skupnosti* in posredovani Evropskemu parlamentu.

4. V primeru, da se mednarodna pogajanja, ki imajo za cilj razširitev sledne pravice na mednarodni ravni, uspešno zaključijo v rokih iz člena 8(2) in (3), Komisija poda primerne predloge.

Člen 9

Pravica obveščanja

Države članice predvidijo, da lahko v roku treh let po nadaljnji odsvojitvi upravičenci po členu 6 od vsakega strokovnjaka s trga umetniških del iz člena 1(2), zahteva vsakršne informacije, ki so nujno potrebne za zagotovitev plačila nadomestil za nadaljnjo odsvojitvev.

POGLAVJE II

KONČNE DOLOČBE

Člen 10

Časovna uporaba

Ta direktiva se uporablja za vsa izvirna umetniška dela po členu 2, ki jih dne 1. januarja 2006 še vedno varuje pravni red držav članic na področju avtorskih pravic ali ki na ta dan izpolnjujejo kriterije za varstvo po določbah te direktive.

Člen 11

Prilagoditvena klavzula

1. Najpozneje do 1. januarja 2009 in nato vsaka štiri leta Komisija predloži Evropskemu parlamentu, Svetu in Ekonomsko-socialnemu odboru poročilo o izvajanju in učinkovanju te direktive, pri čemer posebej upošteva konkurenčnost trga moderne in sodobne umetnosti v Skupnosti, še posebej glede položaja Skupnosti v zvezi z relevantnimi trgi, ki ne uporabljajo sledne pravice, ter spodbujanja umetniške ustvarjalnosti in postopkov upravljanja v državah članicah. Podrobno preuči njen vpliv na notranji trg ter učinek uvedbe sledne pravice v državah članicah, ki niso uporabile pravice v nacionalnem zakonu pred začetkom veljavnosti te direktive. Kadar je to primerno, Komisija poda predloge za prilagajanje spodnje meje in stopenj nadomestil za upoštevanje sprememb v sektorju, predloge, ki se nanašajo na maksimalni znesek, določen v členu 4(1), in kateri koli drugi predlog, ki se ji zdi potreben za povečanje učinkovitosti te direktive.

2. Ustanovi se Odbor za stike. Sestavljajo ga predstavniki pristojnih organov držav članic. Predseduje mu predstavnik Komisije, sestane pa se na pobudo predsedujočega oziroma na zahtevo delegacije države članice.

3. Odbor ima naslednje naloge:

- organiziranje posvetov o vseh vprašanih, ki izhajajo iz uporabe te direktive;
- olajšanje izmenjave informacij med Komisijo in državami članicami o zadevnem razvoju na trgu umetnin v Skupnosti.

Člen 12

Izvajanje

1. Države članice sprejmejo zakone in druge predpise potrebne za uskladitev s to direktivo, do 1. januarja 2006. O tem takoj obvestijo Komisijo.

Ko države članice sprejmejo te ukrepe, se sklicujejo na to direktivo ali pa ta sklic nanjo navedejo ob njihovi uradni objavi. Način sklicevanja določijo države članice.

2. Države članice predložijo Komisiji besedila predpisov nacionalne zakonodaje, sprejetih na področju, ki ga ureja ta direktiva.

Člen 13

Začetek veljavnosti

Ta direktiva začne veljati na dan objave v *Uradnem listu Evropskih skupnosti*.

Člen 14

Naslovniki

Ta direktiva je naslovljena na države članice.

V Bruslju, 27. septembra 2001

Za Evropski parlament

Predsednica

N. FONTAINE

Za Svet

Predsednik

C. PICQUÉ